

KÜLÖNBÖZŐSÉGEK AZ ÖSSZETARTOZÁSBAN – KÖZELÍTÉS KAPCSOLATVEZETÉSI ELJÁRÁSOKKAL

A társadalmi környezetünk legalább annyira befolyásolja mindennapjaink közérzetét, mint a levegő, amit beszívunk. Az emberek mássággal kapcsolatos szemlélete, gondolkodása változó félben van az utóbbi évtizedekben. Ennek ellenére a fogyatékos vagy megrokkant ember ritkán élvez elismerést, megbecsülést. Ez a tény, számos egyéb tényező mellett összefügg az uralkodó értékrend összetételével is. A mai emberek számára például kiemelkedő értékek az egészség, a fiatalság, a produktivitás, a függetlenség és a szépség. Az „ami szép, az jó is” sztereotípiája működik az emberek mindennapi gondolkodásában. Elég nyilvánvaló, hogy az előbb említett értékek nem kifejezetten kedveznek egy csak ritkán tökéletes egészségű, esetleg még csak nem is fiatal, többnyire nem produktív és nem független, ráadásul a hétköznapi értelemben általában nem is szép, sérült vagy rokkant respektusának. A modern medicina éveket adott az élet számára, most nagy és közös felelősségünk életet adni az éveknak. Annál is inkább, mert a modern kor igen változatos módokon termeli a fogyatékosokat. A nagyipari munka, a zsúfolt, veszélyes közlekedés, az egészségtelen életmód, a nem megfelelő és túlzott gyógyszerfogyasztás, a hatalmas mennyiségű káros kémiai anyagok bevitelének a szervezetbe, a felfokozott stressz hatások, az erősen szennyezett környezet – csak néhány jellemző a roppant veszélyes, fogyatékos előidéző tényezők közül. Ami pedig a korunkra oly annyira jellemző „csökkentértékűséget” létrehozta az nem egyéb, mint a kultúra korlátozódása. Egyfelől a kultúra fizikai korlátozottsága maga vezethet fizikai fogyatékosokhoz (a levegő vagy a víz szennyezettsége). Másfelől pedig a „csökkentértékűség” érzetét igen nagy részben a kirekesztés, a gúnyolódás, másságának nem elfogadása, azaz az éppen kulturálisan korlátozott környezet hozza létre és termeli újjá. Hiszen a közösség, a társadalom kultúraszintje adja meg a közösségekben, a társadalomban jelenlévő tolerancia szintjét. Magas szintű tolerancia, elfogadás, illetve intézményes segítség nélkül nincs eredményes beilleszkedés, nem következhet be a sérült ember előtt álló korlátok ledöntése. Helyette súlyos előítéletek vannak, melyek sziklaszilárdan, falként magasodnak közte és a többi ember között. A sérült emberek sikeres beilleszkedését erősen gátolják a közgondolkodásban jelenlévő súlyos előítéletek és féligazságok. Ilyen például az, hogy őket átok sújtja, és ezért szerencsétlenek. Vagy az, hogy betegek, ezért állandó segítségre szorulnak. Reményeink szerint egyre humanizáltabb világban élünk, amelyben a társadalom is emberségesebb és méltóbb megoldásokat keres a problémákra. Ma már egyre kevésbé illik például a sérült embereket a világ elől elzárni, erre alkalmatlan öreg kastélyokban rejtegetni, nem illik értelmileg sérült gyerekeket „képezhetetlen idiotának tekinteni és kezd köztudottá válni, hogy aki valamilyen

defekttel éli az életét, annak is van adnivalója a társadalom számára.¹ „Isten saját képmására teremtette az embert” – írja a Biblia (Ter1,27). Minden ember Isten teremtménye, sőt képmása. De ha Isten képmása, akkor Istennek kijáró tisztelet illeti meg valamennyit, köztük a hiányosságokkal, hátrányokkal és egyéb mássággal küzdőket is. A Szentírás nyilvánvalóan ír arról is, hogy Jézus minden emberben él. Minden ember hivatása, hogy a benne sokszor csak rejtetten élő Jézus megszülessék, növekedjék, kibontakozzék (vö. Róm 5,18, 8,29), természetesen a megfelelő támogatás mellett.

Jézus külön felhívja a figyelmünket a „legkisebbekre”, a semmibe vettekre. Számára a legkisebbek éppoly értékesek, mint mi valamennyien. Gondoljuk végig: kik számunkra a „legkisebbek”, kik azok, akiket kevesebbre értékelünk önmagunknál - a gyenge tehetségűek, ügyetlenek, esetleg bizonyos nációk, nemzetiségek vagy éppen a beilleszkedési zavarokkal küzdő tehetségek?

A szellemi szótárunk mellett a ténylegesen használt kifejezéseink is módosulnak lassan. Beszédünkben talán ritkulnak a „szerencsétlen nyomorék, béna, rokkant, világtalan, süket, szellemi sérült” szavak. A szaknyelv például értelmi akadályozottságról beszél, ugyanakkor a köznyelv hajlik az általánosabb értelmileg sérült kifejezés felé. Kezdenek természetessé válni az olyan, korábban szinte ismeretlen fogalmak, mint az akadálymentesség, esélyegyenlőség.

Manapság egyre gyakrabban fordul elő az a kérdés, hogy az életkornak és a társadalmi helyzetnek megfelelő, átlagos tevékenységekben való részvételhez milyen mennyiségű és minőségű segédeszköz, illetve személyi segítség szükséges az adott személynek. Természetesen még messze vagyunk a nálunk fejlettebb toleráns és szolidáris társadalmak eredményeitől – akadálymentes közlekedés, adókedvezményekkel támogatott integrált munkahelyek, az integrált oktatás több-kevesebb sikerrel megvalósulóban – de az irány nyilvánvaló. Az elért eredményekhez nagyban hozzájárultak a családok önfeláldozó erőfeszítéseikkel. Sajnos ma még mindig előfordulnak otromba megjegyzések például a tömegközlekedési eszközökön. Nem ritkán keményen meg kell küzdeni az óvodában azért, hogy a sérült illetve magatartászavarokkal küzdő gyermeket bevegyék a többi közé, ne közösiítsék ki.

Pedig az emberi szervezet sérülése, károsodása elég szörnyű dolog önmagában is. Az esetek legnagyobb részében fájdalmat, leküzdhetetlen nehézséget, könnyeket, szegycint, zavart hoz magával, amelyek mellett szinte eltölpül, hogy mennyi időt emészt fel és milyen mérhetetlen anyagi terheket ró a környezetre. De a sok fájdalom és gond nem a sérülés természete, fizikai vagy szellemi következményei miatt emésztí az elszenvadót és közvetlen környezetét, a családot. Az esetek legnagyobb részében a társadalom az, amely a sérülést sérülésként, hátrányként határozza meg, és a sérült embert és környezetét valójában ez a meghatározás béklyózza meg egy életre.²

---

1 Könczei, 1992.

2 Kálmán, 2004.

A társadalom az, amely a sérüléseket szüli. A legtöbb sérülést szüléskor vagy különböző későbbi balesetek során szenvedik el az emberek. Ezek szörnyű hatása a személy és a család életére gyakran nem annyira a sérülés természetétől, hanem a többiek hozzáállásától függ. Különleges igényű emberek sokaságát fenyegeti a társadalom részéről a kirekesztés, s még az a kevés szerencsés is, akinek ezen igényeit a saját közösségén belül ki tudják elégíteni, rendszerint a többiektől elkülönülve, megbélyegezettséget sugalló körülmények közt találja magát, mint például a védett munkahelyek, speciális iskolák vagy éppen a magántanulói státusz. Ezen sztereotípiák, amelyek alapján a különleges igényű embereket intézetbe zárják vagy elkülönítik, azt a feltételezést sugallják, hogy sem érdeklődésük, sem képességük nincs arra, hogy a társadalom többi részével kapcsolatba kerüljenek.

Ha különleges képességű emberről, a különleges képességű létről a legfontosabbat szeretnénk megállapítani, elegendő annyit mondanunk, hogy „MÁS”. Az ilyen ember élete nem kevesebb, nem több, csak egyszerűen más, másfajta emberi élet. Talán még az is fontos, hogy a többi emberhez, de leginkább talán mégis a betegekhez, öregekhez, gyermekekhez hasonlatosan – segítségre szorul. A különleges képességű ember csak mások segítségével képes az emberi életre. A németeknél elterjedt a sérült gyerekek képzésével, tanításával foglalkozó pedagógia megnevezésére a „különpedagógia”. A mi szóhasználatunkban tölténé be ezt a szerepet a speciális pedagógia, ami nem „gyógyosokról”, de többségében nem is fogyatékosokról, hanem egész egyszerűen sajátosan nevelhető gyermekekről beszél. Ebbe a kategóriába tartozik bele minden különleges, eltérő képességekkel, magatartással, viselkedéssel rendelkező gyermek és fiatal, a tehetségeket is beleértve.

Ezzel talán megelőzhető, de legalábbis csökkenthető lenne a rengeteg megalázó helyzet átélése, csak azért mert az „átlagtól” egy kicsit, vagy éppen jelentősen eltérnek, különböznek, mert „mások”. A hatalmukkal visszaélő, verbálisan és esetleg fizikálisan bántalmazó társaik pedig büntetlenül megússzák. Bármilyen szomorú, - sajnos van egy csomó dolog, ami nem jogszabályokon múlik, hanem az egész ország közhangulatán, szemléletén, tisztességén. Addig, amíg alapvetően meg nem változik az emberek stílusa, hangneme, egymáshoz való viszonya, amíg az elemi udvariasság, tapintat, szolidaritás csak hébe-hóba bukkan föl, amíg a kedvesség, segítőkészség és a jóindulat nem érték, addig mindenki büntetlenül megengedheti magának, hogy beletaposson a kiszolgáltatott emberekbe, legyen az egy sérült, hajléktalan, esetleg öreg vagy egy éhes vagy sérült kisgyerek. Dr. Kálmán Zsófia szerint a különböző szakemberek tudnak sokat tenni a sérült, mássággal rendelkező emberek esélyegyenlősége érdekében, ha kommunikációs stílusukkal, a gesztusaikkal és a bánásmódjukkal példát mutatnak és a „közös világ”, az egy csapatba tartozás gondolatát sugallják. Mert közös a világunk: nincs külön világ az épek és egy másik - a kisebbségek, pl. a MÁS-sággal rendelkezők számára. Egyetlen világ van, s valamennyiünknek ebben a világban kell élnünk emberségben, békességben. De

ebben a közös világban a közösséget is nevelni kell. A közösségeknek is szocializálnia kell és meg kell tanulnia a mássággal együtt élni.³

A „fogyatékos”, „fogyatékos” kifejezések nagyon rosszul hangzanak, valamelyest lekezelőek, diszkriminálóak, mégpedig azért, mert az egyén, a személy hangsúlyozása helyett éppen magát az embert rejtik el, a gyengességét előtérbe helyezve. De egyéb módon, más ártatlannak tűnő kifejezésekkel is tudunk diszkriminálni. Pl. ha egy normális ember lóháton halad, azt mondjuk, hogy lovagol, ha ezt egy „fogyatékos”/”rokkant”/ „sérült” ember teszi, akkor az hippoterápia.

Sokkal előnyösebb lenne nem a hiányokra helyezni a hangsúlyt (amit a fogyatékos kifejezés takar), hanem inkább a meglévő képességekre. Értékeljük pozitívan a meglévő képességeket! Az oktatásunk hajlik afelé, hogy inkább a hiányokra, illetve azok kompenzálására tegye a hangsúlyt. Pedig sokkal inkább a meglévő képességek, potenciálok felől lenne érdemes megközelíteni valamennyi gyermeket. Mennyire más lenne a megközelítés, abban az esetben, ha arról beszélnének, hogy milyen képességekkel rendelkezik az adott tanuló. Az integráció célja a marginalizálódás minden fajtájának elkerülése lenne, továbbá a gyermekek tanulásban, kommunikációban és a szocializációban rejlő potenciáljának fejlesztése. Az iskolának lehetőséget kell adni a tanulóban rejlő potenciálok kibontakozására, és aktív szerepet kell biztosítani a társadalmi közösségben való szerepvállalásra.

A jelenlegi pedagógusképzés sajnos még messze elmarad attól, hogy eleget tudjanak tenni a pedagógusok korunk újfajta kihívásainak. A pedagógus szakma nagyon nehéz, és a társadalom összes erőforrásának integrációját igényli.

A jelenlegi tanárképzésbe egy csomó új elemet kell bevinni: például a pedagógus hallgatónak „olyan nyelvet”, kommunikációt kell elsajátítani, amely lehetővé teszi számukra, hogy kapcsolatba tudjanak lépni más tudományágak szakembereivel (mint pl. pszichiátria, pszichológia, szociológia, kommunikációelmélet stb.). Olyan szakemberekre van szükség, akik képesek elfogadni a tudás korlátait és hiányosságait. A pedagógusok kreativitásával új utak megismerése és kialakítása mindenképpen kívánatos lenne. A család és a közösségek bevonásával is sokat nyerhet az oktatás. Ők tudnak ismereteket adni egy-egy tanuló jellemzőiről, erősségeiről, gyengeségeiről, amelyek hasznosíthatók a foglalkozásokon. A kapcsolatok fontossága, a közösségek és a kapcsolatok építésének fontossága elengedhetetlen. Minden gyermeknek, így a sérülteknek és a tehetségeseknek is, joguk van hozzá, hogy jól érezzék magukat, s ahhoz is, hogy rosszul: egyaránt joguk van a kudarchoz és a sikerhez, joguk van mosolyogni és joguk van sírni.⁴

A jó és rossz közösségek tulajdonságainak, szerkezetének és működésének tapasztalatairól számol be és olvashatunk elemzést Szekeresné és mts-a⁵ tanulmányában. A rossz közösség nem kedvez sem a tagjainak, sem a közös tevékenységeknek. Sok bennük a

---

3 Kálmán, 2004.

4 Kálmán, 2004.

5 Herbai – Szekeres 2016.

magányos tanuló, köztük a beintegrált sérült, valamilyen mássággal rendelkező diák. Az integrált tanulóknak éppen annyira nem ideális ez a csoportlégtér, mint a többségi társaiknak.

Márpedig minden gyermeknek, így a mássággal rendelkezőknek is joguk van az egyenlő bánásmóddhoz egy jó közösségben. Mert minden ember Isten teremtménye, így mindegyiknek jár a tisztelet! A kérdés már csak az, hogyan tudjuk ezt megvalósítani a mindennapokban. Mit tehet az iskola, hogy minél kevesebb hatalmával visszaélő ember kerüljön a társadalomba. Hogy ne csak a szavak szintjén maradjon meg az egymás tisztelete. Az egyik ilyen megközelítési mód a resztoratív, illetve kapcsolathelyreállító és gyógyító eljárások, amelyek elméleti alapját az a feltételezés képezi, hogy a mások kárára elkövetett sérelmeket nem valamiféle szabályok vagy törvények megszegésének tekinti, hanem személyek elleni vétségnek. A resztoratív eljárásokat olyan készségek és folyamatok alkotják, amelyek a konfliktusban résztvevők (elkövetők-áldozatok) közösségeinek bevonásával segítenek a kapcsolatok helyreállításában és gyógyításában, úgy, hogy közben a résztvevők emberi méltósága a lehető legkevésbé sérüljön. Ebben a folyamatban nagyon fontos a kommunikáció. A beszéd során hozzuk létre önazonosságunkat – azt, akik vagyunk. Az egyén mindig kapcsolatban létezik, sohasem elszigetelten. A jelentéseket pedig a közösségben élők produkálják, nem pedig az egyes egyének. A nyelv nemcsak jelentéseket hoz létre, hanem saját magunkat is. Ezért számít, hogy hogyan beszélünk, és hogy tudatosan odafigyeljünk beszélgetéseink folyamatára. Számít, hogy mit mondunk, és azt hogyan mondjuk: az általunk használt nyelv létrehozza és formálja azt, hogy kik lehetünk, és hogyan viszonyulunk egymáshoz. Beszédmódunkkal identitásokat és kapcsolatokat hozunk létre.⁶

Dr. Carol Hamilton „A kirekesztés feltárása az integráció előmozdítására” című előadásában bemutatta, hogyan igyekeznek Új-Zélandon az inklúziós gyakorlatokat fejleszteni, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a „mássággal” jellemezhető emberekkel kapcsolatban meg kell változtatnunk a szemléletünket. Felismerték, hogy a változás érdekében a kirekesztés történelmi erőit kell leküzdeni, amelyek manapság is jelen vannak iskoláinkban és a közösségeinkben. Olyan kérdéseket feszeget, hogy mi célt szolgál a kirekesztés manapság, vagy hogyan válhatunk olyan országgá, amelyik mindenkit teljes mértékben befogad? Még ma is a fogyatékos emberek a legkirekesztettebb csoport. (Ez hazánkban sincs másként.) Sokat haladtunk előre a sérült gyerekek befogadása terén, de nem eleget! Sok iskola még mindig azt vallja, hogy ezek a gyerekek nem érdemlik meg az egyenlő bánásmódot. Az előítéletesség és a bántalmazás még mindig komoly probléma. Feltehetjük a kérdést, hogy a tanárok miért nem tesznek többet az inklúzióért. A tanárok válasza az, hogy nem kapnak elég segítséget. Carol Hamilton és mts-i a kezdő tanárokkal végzett munka során esettanulmányokat használtak fel annak érdekében, hogy megértsék a fogyatékos gyermekek befogadásának sajátosságait. Általában ilyen

6 Drewery, 2007.

7 Hamilton, 2017.

beszélgetéseknél erős érzelmek törnek fel a hallgatókból. 2014-ben például erőteljes reakciónak lehettek tanúi egy csoport esetén, amikor egy autista gyerek befogadásáról volt szó, akit korábban már elbocsátottak egy iskolából. Sokan azt mondták, hogy felesleges erről beszélni. Nem örültek, hogy napirendre került a téma. A csoportot vezető oktatók le voltak döbbenve, hogy a tanárjelöltek nem tartották relevánsnak a nehézségek megvitatását. Ráadásul fiatal tanárokról volt szó. Azokba az akadályokba ütköznek, amelyeket a kirekesztő szemlélet eredményez, és amivel a fogyatékos gyermekek is találkozhatnak az osztályban. Segíteni kellett a csoportnak, hogy a kirekesztés falait sikeresen lebontsák.

Feltették a kérdést, hogy a tanárképzés korai szakaszában hogyan lehetne használni a resztoratív kapcsolatvezetési eljárást az ún. „körmódszert” arra, hogy kezdő pedagógusok hozzáállását megváltoztassák, oly módon, ami kevésbé konfrontatív és inkább konstruktív az inklúziós oktatás tekintetében? Megváltoztatták a tanítási környezetet, kényelmes székeket helyeztek el körben, elvetve ezzel a frontális módszer elidegenítő hatásait. Olyan gondolkodásmódot vezettek be, amely segítette a kezdő tanároknak abban, hogy az esettanulmányokban szereplő sérült egyének szerepének kritikus szemléletén túllépjenek. Ennek következtében hasznos és építő jellegű gondolatokkal tudtak hozzájárulni az esettanulmányok megvitatásához. Csökkentek a túlzott reakciók, és ezzel egy időben a hallgatók képessé váltak a fogyatékos emberek kirekesztése/befogadása témakörében az élményeik megosztására. Békés és hasznos foglalkozások voltak ezek. Arra a következtetésre jutottak, hogy a közösségeknek biztonságos teret kell kialakítani ahhoz, hogy a tagok megbeszélhessék a közösségen belüli kirekesztésből eredő feszültségeket - legyen szó, mozgáskorlátozottságról, fajról, nemről vagy szexualitásról. Fel kell ismerünk saját kirekesztő gyakorlatunkat, és meg kell osztani történeteinket másokkal. A kirekesztés felszámolását célzó próbálkozások, gyakorlatok az inklúzió elterjedését szolgálják. Igazán optimális helyzet úgy érhető el Carol Hamilton szerint, ha a közösségek olyan politikai vezetést juttatnak hatalomra, amelyek legalább annyira elkötelezettek az inklúzióért, mint a szakemberek.⁸

De nemcsak a pedagógusképzésben alkalmazható a kapcsolatvezetési eljárás, hanem a diákok körében a különböző, egymástól eltérő nézetek feltárásában és megismerésében is. A resztoratív kapcsolatvezetési eljárás felnőtt facilitátorok (a módszerben járatos pedagógusok) vezetésével remek lehetőséget nyújt a fiatalok körében a kirekesztést tápláló előítéletek háttérében meghúzódó érzések megfogalmazására és tudatosítására. Felelősségvállalásra ösztönöz! A diákok lehetőséget kapnak arra, hogy megismerjék a cselekedeteik háttérében meghúzódó érzéseket, amelyek a mássággal szembeni nem megfelelő viselkedésre motiválnak. Továbbá arra, hogy ne csússzanak a másik, a gyengébb fél megalázásába, hibáztatásába, hanem ők maguk keressék a megoldásokat az egymás illetve a másság elfogadására.

A módszer az önbizalom építésnek is egy remek lehetősége. Az osztály értekezleten mindenkit meghallgatunk, mindenkinek kell valamilyen választ megfogalmazni

---

8 Hamilton, 2017.

a kérdésekre. A közösség előtt történő véleménynyilvánítás, megszólalás komolyan és pozitívan hat önértékelés alakulására. Hiányos önértékelés esetén a fölénykeresés vagy a bosszú érzései (nekem fáj, akkor fájjon a másiknak is) erősödnek föl, ami a gyengébb, a sérült egyének megbántásában, esetleg megalázásában nyilvánulhat meg. Ha kialakul a megfelelő önértékelés, a továbbiakban nem lesz szüksége az illetőnek arra, hogy másokat bántson, sértegessen. Továbbá a sorozatos áldozatszerepből is az önbecsülés megerősödésével van esély elmozdulni az asszertivitás irányába.

Alkalmas a módszer arra, hogy a fiatalok körében elterjedt rejtett normarendszert szép lassan feltárjuk, megismerjük és leépítsük.⁹ Helyette a valódi évezredes keresztény értékeket tartalmazó normarendszert adjuk a fiataljaink kezébe. Mindannyian Isten teremtményei vagyunk és értékesek.

A kommunikációs kompetencia fejlesztésében is jelentős szerepet játszik az eljárás, ami a munkaerő piacon nem elhanyagolható tényező.

Összességében a resztoratív kapcsolatvezetési eljárás hozzájárul a közösségi érzés kialakulásához. Ami azt jelenti, hogy a diákokban kialakul egy hovatartozási érzés, megfelelő önbizalom, egyenértékűségi érzés (ennek sajnos a versenytársadalom nem igazán kedvez), a felelősségérzés és az együttélés szempontjából oly fontos toleranciaérzés. Az eljárás nagyban segíti az érzelmileg érett, felelősen gondolkodó, toleráns **állampolgárok nevelését**.

Mindannyiunk (épek és valamilyen mássággal küzdők) számára fontos, hogy tartozunk valahova, hogy megvalósíthassuk önmagunkat, hogy kreatív munkát végezhesünk, hogy biztonságos, stabil életünk legyen, és hogy megbecsüljenek bennünket. Az önefogadás gyakran a „magam csinálom” érzéséből és biztonságából adódik: nem szorulunk másokra, képesek vagyunk egyedül véghezvinni valamit.

Az emberiség létét fenyegető globális válságjelenségek, melyek között ott találjuk a mássággal (különböző testi, érzékszervi, értelmi, érzelmi stb. sérülésekkel) küzdők sohasem látott mértékű terjedését is, figyelmeztetnek rá, hogy ezeken a területeken nem tehetünk mást, minthogy altruistaként viselkedünk. Ha az egyes egyén és a kisebb társadalmi csoportok lényegében mindenért való felelőssége nem tudatosul, ha a polgárok és a közösségek nem igyekeznek megoldani ezt a problémát, sem az állam, sem a nagyszervezetek, senki nem fogja megoldani helyettük.

Ebből kifolyólag a nevelői, pedagógiai munka igen nehéz és összetett. Nemcsak a gyerekek miatt. Sokszor a szülő sem jó partner. Előfordul, hogy gyermeke mássága folytán ő is izolálódik, nem tart kapcsolatot senkivel. Nagyszerű kezdeményezés a Gál Ferenc Főiskola részéről egy speciális pedagógia szakirányban való gondolkodás, ami fölkészítené a különböző fokozatú oktatási intézményekben, gyermekvédelemben dolgozó szakembereket ezen nem kis létszámú mássággal küzdő gyermekek megfelelő kezelésére, illetve a felnőtt társadalom szemléletének alakítására.

---

⁹ Petróczi, 2015.

Ezt megalapozza a főiskolán folyó közösségnevelés. A vallásos közösségek különösen alkalmasak a segítségre. Elsősorban azért, mert egy sereg olyan – gyakran erkölcsi – értéket mutatnak föl és képviselnek hitelesen, melyek társadalmunkban hiánycikkek. Továbbá orientációs pontokat ad a bajok megelőzésére, életvezetési alternatívákra és az élet úgynevezett nagy kérdéseire vonatkozóan. Közösségteremtő erővel rendelkeznek a bajbajutottak és kapcsolat nélküliek számára is. **Általános toleráns légkörével az önértékelés kibontakozását segíti, az egyén érési folyamatait ösztönzi.** Képes életet rendező, jelentéssel feltöltő, cselekvést irányító azonosulási mintákat kínálni sokféle egyéniségű, sokféle életúttal rendelkező, a hagyományokon keresztül felelevenedő és élő, nagy hatású személyiségek példáival.

Jó lenne, ha nem illúzióban élne a mai ember, aki becsukja a szemét a betegség és a másság előtt! Fel kéne fognunk **végre az élet igazi értelmét, amely magában foglalja a szenvedés és a korlátoltság elfogadását is. Ferenc pápa szavaival élve:** A világ nem attól lesz jobb, ha csak látszólag „tökéletes” – hogy ne mondjam, szépen „kifestett” – emberekből áll, hanem ha növekszik az emberek közötti szolidaritás, egymás elfogadása és tisztelete. Mennyire igazak az apostol szavai: „Ami a világ szemében gyenge, azt választotta ki Isten, hogy megszégyenítse az erőseket” (1Kor 1,27).

*Dr. Petróczi Erzsébet, főiskolai tanár, dékánhelyettes,
Speciális Pedagógiai Intézet, Gál Ferenc Főiskola*

FELHASZNÁLT IRODALOM

Barabás Tünde, Fellegi Borbála, Windt Szandra (szerk.): *Felelősségvállalás, kapcsolat és helyreállítás, Mediáció és resztoratív igazságszolgáltatás a büntetés végrehajtásban*. Budapest, 2011.

Biblia, Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás. Budapest, Szent István Társulat, 2008.

Herczog Mária (szerk.): *Megbékélés és jóvátétel*. Budapest, Család Gyermek Ifjúság Könyvek, 2003.

Hamilton C.: *A kirekesztés feltárása az integráció előmozdítására II. OREKO konferencia*. Szeged, 2017.

Kálmán Zsófia dr.: *Bánatkő*. Budapest, Bliss Alapítvány, 2004.

Kecskeméti Molnár Mária dr.: *Resztoratív eljárások*. (Jegyzet és munkafüzet) 2011.

Kecskeméti M. Winslade J.: *Better classroom relationships*. Wellington, 2016.

Könczei György: *Fogyatékosok a társadalomban*. Budapest, Gondolat, 1992.

Petróczi Erzsébet: *Viselkedést befolyásoló rejtett érték- és normarendszerek megváltoztatása kapcsolatépítő beszélgetéssel* In: *Deliberationes* 2015/1. VIII. évfolyam 1. szám

Szekeresné Herbai Erika – Szekeres Ágota: *Enyhén értelmi fogyatékos gyermekeket integráló „jó” és „rossz” közösségek összehasonlítása*. *Gyógypedagógiai Szemle* 2016. XLIV. évfolyam

<http://www.magyarKurir.hu/hirek/ferenc-papa-nem-csukhatjuk-be-szemunket-betegseg-es-fogyatekossag-elott/>